

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jana Filipa a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka (soudce zpravodaj), o ústavní stížnosti stěžovatele **B. D.**, t. č. věznice, zastoupeného Mgr. Janem Lipavským, advokátem, sídlem Velké náměstí 135/19, Hradec Králové, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. května 2016 č. j. 7 Tdo 550/2016-30 a proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 6. ledna 2016 č. j. 4 To 423/2015-300, za účasti **Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Ústí nad Labem** jako účastníků řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství a Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem** jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016 č. j. 7 Tdo 550/2016-30 a rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 6. 1. 2016 č. j. 4 To 423/2015-300 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016 č. j. 7 Tdo 550/2016-30 a rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 6. 1. 2016 č. j. 4 To 423/2015-300 se ruší.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatel napadl v záhlaví uvedená rozhodnutí, neboť je přesvědčen, že byla porušena jeho ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 2 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Rozsudkem Okresního soudu v Teplicích (dále jen „okresní soud“) ze dne 30. 11. 2015 č. j. 4 T 194/2015-279 byl stěžovatel uznán vinným zločinem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, 2 písm. a), d) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“), a odsouzen k trestu odnětí svobody ve výměře pěti a půl roku, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. c) trestního zákoníku zařazen do věznice s ostrahou.

3. Proti tomuto rozsudku podala státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Teplicích (dále je „okresní státní zastupitelství“) ve stěžovatelův neprospěch odvolání, a to do výroku o trestu. V tomto odvolání uvedla, že „*se ztotožňuje se závěry soudu o zjištění skutkového stavu a o vině obžalovaného, nesouhlasí však s výrokem o trestu, kdy má za to, že jemu uložený trest je ve své výměře mírný*“. Státní zástupkyně poukázala na to, že stěžovatel

již byl čtyřikrát soudně trestán, již mu byly ukládány citelné tresty a vytýkaného jednání se začal dopouštět vzápětí po propuštění z osmiletého výkonu trestu odnětí svobody. S ohledem na to navrhla, aby stěžovateli byl v rámci zákonné sazby od dvou do osmi let uložen trest v její třetí třetině.

4. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) ze dne 6. 1. 2016 č. j. 4 To 423/2015-300 byl rozsudek okresního soudu v celém rozsahu zrušen a stěžovatel byl nově shledán vinným pokusem zvláště závažného zločinu těžkého ublížení na zdraví podle § 21 odst. 1 a § 145 odst. 1 trestního zákoníku a zločinem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, 2 písm. a) a d) trestního zákoníku a odsouzen podle § 145 odst. 1 a § 43 odst. 1 trestního zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody ve výměře osmi a půl roku.

5. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016 č. j. 7 Tdo 550/2016-30, bylo dle § 265i odst. 1 písm. b) zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) odmítnuto jeho dovolání proti rozsudku krajského soudu s tím, že bylo podáno z jiného důvodu, než jsou dovolací důvody uvedené v § 265b trestního řádu.

II. Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel namítá, že byl v odvolacím řízení uznán vinným těžším trestným činem, s přísnější trestní sazbou trestu odnětí svobody, než soudem prvního stupně, ačkoliv takový postup nebyl možný, jelikož státní zástupkyně okresního státního zastupitelství svým odvoláním, byť v neprospěch stěžovatele, napadla výslovně pouze výrok o trestu, nikoliv však o vině stěžovatele.

7. Opravné řízení je ovládáno dispoziční zásadou, tedy nemůže dojít k přezkoumání věci, aniž by byl podán opravný prostředek z vůle oprávněných osob. Odvolací soud přezkoumá z podnětu podaného odvolání jen ty oddělitelné výroky rozsudku, proti nimž odvolatel odvolání skutečně podal, a správnost postupu řízení, které jim předcházelo. Jiné výroky a jim předcházející řízení odvolací soud zásadně nesmí přezkoumat, i když by šlo o výroky, proti nimž odvolatel mohl podat odvolání, leč tak neučinil, pokud ovšem nejde o výjimky podle § 254 odst. 2 a 3 trestního řádu. Proto si odvolací soud musí před rozhodnutím o odvolání vyjasnit, zda byl odvoláním napaden celý rozsudek či pouze jeho část, a podle toho vymezit rozsah své přezkumné povinnosti (stěžovatel odkazuje na rozhodnutí „TpR 10/2005“). Oddělitelným výrokiem je pak takový výrok, který lze samostatně přezkoumat a v případě zjištěné vady i samostatně zrušit (§ 258 odst. 2 trestního řádu), tedy například výrok o trestu, o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení či o ochranném opatření.

8. Státní zástupkyně ve stěžovatelově věci výrok o vině nenapadla a ztotožnila se s právní kvalifikací soudu prvního stupně. Zároveň vytýkanou vadou byla pouze skutečnost, že nebyla dostatečně zohledněna osobnost stěžovatele a jeho trestní minulost. Tato vytýkaná vada nemá svůj původ ve výroku o vině a nejde tedy o výjimku, při které by byl odvolací soud oprávněn přezkoumávat výrok o vině v takovém rozsudku. Odvolací soud tak překročil své zákonné oprávnění druhoinstanční instituce při přezkumu rozsudku.

9. Odvolací soud nadto uznal stěžovatele vinným těžším trestným činem, ač tak nemohl učinit ani soud prvního stupně, když stěžovatele na možnost přísnějšího postihu neupozornil. V tomto směru stěžovatel upozorňuje na § 190 odst. 2, § 225 odst. 2 a § 259 odst. 5 písm. b) trestního řádu.

III.

Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

10. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

11. Krajský soud sdělil, že ústavní stížnost nepovažuje za důvodnou a odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

12. Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem (dále jen „krajské státní zastupitelství“) uvedlo, že odvolací soud je v přezkumné činnosti vázán tím, který výrok rozsudku odvolatel napadl a jaké vady v jeho rámci vytýká. Nicméně toto vymezení přezkumné pravomoci odvolacího soudu ve vztahu k napadeným výrokům rozšiřuje § 254 odst. 2 trestního řádu, a to pro případy, když vytýkaná vada má svůj původ v jiném výroku, který nebyl napaden odvoláním. Pak je odvolací soud povinen přezkoumat i tento jiný odvoláním nenapadený výrok za předpokladu, že odvolatel mohl též proti němu podat odvolání, i když tak neučinil. S přihlédnutím k judikatuře Nejvyššího soudu k této problematice (např. rozhodnutí sp. zn. 5 Tdo 462/2013) nelze shledat v tomto směru v postupu krajského soudu porušení ústavně zamčených práv obžalovaného na spravedlivý proces a z tohoto pohledu je třeba považovat stížnost za zjevně neopodstatněnou.

13. Nejvyšší soud vyjádřil názor, že stěžovatelova námitka není důvodná, neboť ke změně výroku o vině přikročil odvolací soud na podkladě skutkového stavu, který byl zjištěn již soudem prvního stupně, ale nebyl jím vyčerpávajícím způsobem právně kvalifikován. Tato vada výroku o vině sice nebyla odvoláním vytýkána, ale měla vliv na správnost výroku o trestu, proti kterému bylo podáno odvolání. Postup odvolacího soudu nevybočil z mezí ustanovení § 254 odst. 1 trestního řádu.

14. Nejvyšší státní zastupitelství uvedlo, že s ohledem na právní úpravu v § 254 odst. 1 a 2 má stěžovatel sice pravdu, když tvrdí, že odvolací soud je zásadně vázán v přezkumné činnosti tím, který výrok v rozsudku odvolatel napadl a jaké vady v jeho rámci vytýká, nicméně z tohoto pravidla existuje výjimka v podobě případů, kdy vytýkané vady mají svůj původ v jiném než napadeném výroku (§ 254 odst. 2 trestního řádu). Přesně tak tomu přitom bylo i v posuzované věci. Státní zástupce napadl toliko výrok o trestu, neboť jej měl za nepřiměřeně mírný. Odvolací soud na tomto základě správně přezkoumal i výrok o vině, neboť je nepochybné, že důvodem této vady, tedy nepřiměřeně mírného trestu, byla též vada výroku o vině v podobě nesprávné, mírnější právní kvalifikace. Pokud měla vytýkaná vada v podobě nepřiměřeně mírného trestu svůj původ též ve výroku o vině, postupoval krajský soud v souladu s § 254 odst. 2 trestního řádu, jestliže přezkoumal právě i výrok o vině.

15. Co se pak týká stěžovatelem tvrzeného nedostatku poučení o možnosti přísnější právní kvalifikace dle § 190 odst. 2 trestního řádu, respektive § 225 odst. 2 trestního řádu, z čehož dovozuje porušení § 259 odst. 5 písm. a) trestního řádu ze strany odvolacího soudu,

pak zde zřejmě k formálnímu pochybení došlo. Z protokolu o hlavním líčení (či o veřejném zasedání) nevyplývá, že by stěžovatel byl formálně poučen. Ovšem ne každé porušení formálního (procesního) práva může vést ke skutečnému zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Smyslem poučení o možnosti přísnější právní kvalifikace dle shora citovaných norem je v první řadě zajištění možnosti řádné obhajoby, zejména aby obviněný mohl upravit svůj postup v trestním řízení hrozící závažnější právní kvalifikaci, a dále s tím související potřeba vyloučit tzv. překvapivé rozhodnutí soudu. Z materiálního hlediska přitom k zásahu do práva na obhajobu nedošlo a rozhodnutí odvolacího soudu není rozhodnutím překvapivým, protože z protokolu o hlavním líčení ze dne 30. 11. 2015 jednoznačně vyplývá, že otázka závažnosti poranění poškozené, mající význam pro zpřísnění právní kvalifikace, byla řešena již v hlavním líčení (viz str. 4), přičemž státní zástupce výslovně navrhl (str. 6), aby jednání obviněného bylo kvalifikováno i jako zločin těžkého ublížení na zdraví ve stadiu pokusu dle § 21 odst. 1, § 145 odst. 1 trestního zákoníku, přičemž v odůvodnění rozsudku okresní soud na str. 7-8 konstatuje, proč na tuto právní kvalifikaci nepřistoupil. Nelze však pominout ani usnesení o zahájení trestního stíhání, ve kterém bylo jednání stěžovatele kvalifikováno též jako týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 odst. 1, 2 písm. b) trestního zákoníku, tedy s kvalifikačním znakem způsobení těžké újmy na zdraví. O tom, že mu reálně hrozí přičtení znaku těžké újmy na zdraví k tíži, tedy stěžovatel věděl od samého počátku svého trestního stíhání, výslovně na to byl opětovně upozorněn i v průběhu hlavního líčení a znovu i přímo v odůvodnění rozsudku okresního soudu. Ze všech těchto důvodů se rozhodnutí odvolacího soudu nejeví být překvapivým rozhodnutím. Stěžovatel měl možnost svou obhajobu hrozbě přičtení způsobení těžké újmy přizpůsobit a reagovat na něj. Analogicky lze odkázat i na rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 7 Tdo 536/2006, ze kterého vyplývá, že shodné účinky jako upozornění na možnost přísnějšího právního posouzení skutku podle § 190 odst. 2 trestního řádu a § 225 odst. 2 trestního řádu má i doručení rozhodnutí o příslušnosti soudu podle § 24 odst. 1 trestního řádu, v němž je uvedena možnost přísnějšího právního posouzení skutku. I v této věci se obviněnému takového faktického poučení o možnosti přísnější právní kvalifikace dostalo. Nejvyšší státní zastupitelství proto navrhlo ústavní stížnost odmítnout jako neopodstatněnou.

16. Ústavní soud zaslal obdržená vyjádření stěžovateli k případné replice, ten však této možnosti ve stanovené lhůtě nevyužil.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

17. Ústavní soud před tím, než přistoupí k meritornímu posouzení ústavní stížnosti, zkoumá, zda jsou dány podmínky jejího projednání a splněny veškeré náležitosti, stanovené zákonem o Ústavním soudu. Vzhledem k zásadě subsidiarity, v řízení před Ústavním soudem uplatňované, mezi tyto podmínky patří požadavek předchozího vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práv poskytuje (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

18. Podmínku subsidiarity pro podání ústavní stížnosti Ústavní soud ve své konstantní judikatuře vykládá v materiálním smyslu, což znamená, že pro její naplnění nepostačuje pouhé uplatnění procesního prostředku k ochraně práva ze strany stěžovatele, nýbrž je nezbytné namítnout v něm i porušení základního práva a svobody, jež je předmětem ústavní

stížnosti, a to buď přímým poukazem na příslušné základní právo nebo svobodu, nebo námitkou porušení obyčejného práva, v němž se dané základní právo nebo svoboda promítá.

19. Uvedený požadavek, totiž zásada subsidiarity, je odrazem úlohy a role Ústavního soudu v ústavním systému státu. Ochrana ústavnosti není a ani z povahy věci nemůže být pouze úkolem Ústavního soudu, nýbrž je úkolem všech orgánů veřejné moci. Ústavní soud naopak představuje v daném ohledu *ultima ratio*, institucionální mechanismus, jenž má nastoupit tehdy a jen tehdy, když užití jiných zákonných prostředků nepřichází v úvahu.

20. Vyčerpání opravných prostředků i z hlediska jejich obsahu má být *conditio sine qua non* pro úspěšné uplatnění ústavní stížnosti. Ústavní stížnost totiž nelze redukovat na prostředek, kterým by stěžovatel dostával další možnost obhajovat svá práva pouze v důsledku svého vlastního opomenutí (nečinnosti spočívající v absenci tvrzení) v řádném řízení před orgány veřejné moci, které jsou k ochraně jeho práv povolány, a do jejichž pravomoci takové posouzení spadá. Akceptací námitek konstruovaných až v řízení o ústavní stížnosti by se Ústavní soud stával postupně další soudní instancí, před kterou by stěžovatelé v podstatě doháněli to, co v předchozím řízení vlastním zaviněním zanedbali. Takovéto pojetí činnosti Ústavnímu soudu – soudnímu orgánu ochrany ústavnosti - zjevně nepřísluší. Právě naopak, šlo by o trend neblahý, který by vedl k posunu těžiště řízení a dokazování od obecných soudů před Ústavní soud. To ačkoliv v řízení před Ústavním soudem se zjevně neuplatňuje zásada ústnosti, veřejnosti a další obdobné zásady, zdaleka v takové míře, jako před obecnými soudy. Možnost uplatňovat v ústavní stížnosti nové, předtím nevznesené námitky, je jistě nežádoucí rovněž z hlediska potřeby předejít průtahům v řízení o ní.

21. V rámci svého dovolání stěžovatel porušení žádného ústavního ani obyčejného práva, pokud jde o jím nyní tvrzenou absenci upozornění na možnost posuzování skutku podle přísnějšího ustanovení trestního zákoníku ve smyslu § 190 odst. 2, § 225 odst. 2 a § 259 odst. 5 písm. b) trestního řádu, nenamítal. Tuto skutečnost si Ústavní soud ze spisu okresního soudu sp. zn. 4 T 194/2015, jenž si vyžádal, ověřil (srov. č. l. 329 a násl.). Stěžovatel v ústavní stížnosti rovněž nijak neobjasňuje, proč by navzdory této skutečnosti měly být citované námitky předmětem přezkumu v řízení před Ústavním soudem.

22. Povinností stěžovatele je před podáním ústavní stížnosti vyčerpat veškeré dostupné opravné prostředky formálně i materiálně. Skutečnost, že tak neučinil, nemůže, než vést Ústavní soud k závěru o nepřípustnosti ústavní stížnosti pokud jde o namítanou absenci upozornění na možnost přísnější právní kvalifikace (obdobně viz například nálezy Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2002 sp. zn. III. ÚS 161/01 a ze dne 29. 4. 2014 sp. zn. I. ÚS 3113/13 a usnesení ze dne 21. 2. 2001 sp. zn. IV. ÚS 589/2000, ze dne 21. 1. 2003 sp. zn. II. ÚS 362/01, ze dne 24. 4. 2008 sp. zn. I. ÚS 736/08, ze dne 20. 4. 2009 sp. zn. I. ÚS 1729/08, ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. I. ÚS 1608/12, ze dne 15. 11. 2012 sp. zn. I. ÚS 3008/12, ze dne 4. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 1439/13, ze dne 6. 3. 2014 sp. zn. I. ÚS 2409/13 a ze dne 20. 6. 2017 sp. zn. III. ÚS 2351/16; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na: <http://nalus.usoud.cz>).

23. Pro úplnost Ústavní soud zdůrazňuje, že na uvedených závěrech by ničeho nemohla změnit ani otázka, zda předmětná námitka spadá pod některý z dovolacích důvodů ve smyslu § 265b odst. 1 trestního řádu. Dle stanoviska pléna Ústavního soudu ze 4. 3. 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 totiž platí, že vyčerpání dovolání před podáním ústavní stížnosti je podmínkou její přípustnosti i tehdy, pokud má stěžovatel za to, že jeho námitky nenaplňují žádný ze zákonných dovolacích důvodů.

24. Jak Ústavní soud ve zmíněném stanovisku vysvětlil, je-li dovolání výjimečným opravným prostředkem, jehož účelem je vedle sjednocování judikatury i ochrana práv, zejména práv základních, pak ústavní stížnost z hlediska svého ústavního vymezení nemůže být postavena vedle dovolání s tím, že vady, které jsou výkladem vyloučeny z jakéhokoli přezkumu v rámci dovolacího řízení, mohou být zhojeny v řízení o ústavní stížnosti. Tím by se z ústavní stížnosti stal specializovaný mimořádný opravný prostředek pro nápravu procesních a skutkových pochybení obecných soudů, což však nelze s ohledem na ústavní vymezení role Ústavního soudu připustit (čl. 83 Ústavy). Naopak lze požadovat, aby Nejvyšší soud cestou interpretace ustanovení trestního řádu o dovolání zajistil naplnění obou zmíněných účelů řízení o dovolání. Dovolací řízení se nemůže nacházet mimo ústavní rámec ochrany základních práv a pravidel spravedlivého procesu vymezeného Úmluvou a Listinou. Nejvyšší soud je tedy povinen v rámci dovolání posoudit, zda nebyla v předchozích fázích řízení porušena základní práva dovolatele, včetně jeho práva na soudní ochranu. Každá důvodná námitka porušení ústavních práv je podkladem pro zrušení napadeného rozhodnutí v řízení o dovolání. Případné výhrady stran neefektivnosti využití opravného prostředku v podobě dovolání tak nemohou obstát.

25. Ke zbývající části návrhu, netýkající se namítané absence upozornění na možnost přísnější právní kvalifikace, Ústavní soud konstatuje, že posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

26. Pro posouzení, zda v daném případě došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, si Ústavní soud vyžádal od okresního soudu předmětný spis sp. zn. 4 T 194/2015. Po jeho prostudování a po uvážení vznesených námitek dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

27. Podle § 249 trestního řádu musí být odvolání „odůvodněno tak, aby bylo patrné, v kterých výrocích je rozsudek napadán a jaké vady jsou vytýkány rozsudku nebo řízení, které rozsudku předcházelo“.

28. Podle § 254 odst. 1 trestního řádu „Nezamítne-li nebo neodmítne-li odvolací soud odvolání podle § 253, přezkoumá zákonnost a odůvodněnost jen těch oddělitelných výroků rozsudku, proti nimž bylo podáno odvolání, i správnost postupu řízení, které jim předcházelo, a to z hlediska vytýkaných vad. K vadám, které nejsou odvoláním vytýkány, odvolací soud přihlíží, jen pokud mají vliv na správnost výroků, proti nimž bylo podáno odvolání.“

29. Podle § 254 odst. 2 trestního řádu „Mají-li však vytýkané vady svůj původ v jiném výroku než v tom, proti němuž bylo podáno odvolání, přezkoumá odvolací soud i správnost

takového výroku, na který v odvolání napadený výrok navazuje, jestliže oprávněná osoba proti němu mohla podat odvolání.“

30. Z právě citované právní úpravy je zřejmé, že v podaném odvolání by mělo být vymezeno, jaké výroky jsou jím napadány a jaké vady jsou jím vytýkány, zároveň však platí, že odvolací soud není tímto vymezením zcela vázán, nýbrž v případech upravených v § 254 trestního řádu může, ba musí, toto vymezení překročit.

31. V posuzované věci není sporu o tom, že okresní státní zastupitelství podalo ve stěžovatelův neprospěch odvolání výhradně jen do výroku o trestu a že soud druhého stupně na základě tohoto odvolání vydal rozsudek, kterým byl stěžovatel nejen přísněji potrestán, ale byla zvolena i přísnější právní kvalifikace, tedy byl v jeho neprospěch změněn i výrok o vině. Zbývalo tak posoudit, zda byl takovýto postup možný s ohledem na právní úpravu vázanosti soudu podaným odvoláním v § 254 trestního řádu. Ústavní soud přitom dospěl k závěru, že takovýto postup citovaná právní úprava neumožňuje.

32. Na základě § 254 odst. 1 věty první odvolací soud přezkoumává jen ty oddělitelné výroky rozsudku, proti nimž bylo podáno odvolání. Oddělitelným výrokem je přitom takový výrok, který lze samostatně přezkoumat a případně zrušit, tedy typicky právě výrok o trestu (shodně Šámal, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*; 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013 str. 3033). Dle věty druhé uvedeného ustanovení pak odvolací soud při posuzování odvolání „přihlíží k vadám“, „které nejsou odvoláním vytýkány“ a to „pokud mají vliv na správnost výroků, proti nimž bylo podáno odvolání.“ Tato úprava se tedy týká toliko rozsahu vad, které má odvolací soud v odvolacím řízení řešit. Rozsah výroků, který lze v odvolacím řízení přezkoumávat, toto ustanovení nijak nerozšiřuje. V důsledku toho tak § 254 odst. 1 trestního řádu nemohl jakkoliv založit možnost přezkumu výroku o vině v nynější věci.

33. Dle § 254 odst. 2 trestního řádu odvolací soud přezkoumává i takový výrok, který sice nebyl podaným odvoláním napaden, avšak výrok odvoláním napadený na něj navazuje, oprávněnou osobou napaden být mohl, a odvoláním vytýkané vady mají v tomto nenapadeném výroku svůj původ. V nynější věci je nepochybné, že výrok o trestu na odvoláním nenapadený výrok o vině navazuje a že státní zástupkyně byla k napadení výroku o vině oprávněna. Nelze však opominout zbylou podmínku, tedy že v podaném odvolání musí být vytknuta vada, mající svůj původ již v nenapadnutém výroku rozsudku.

34. Ústavní soud konstatuje, že státní zástupkyně ve svém odvolání neuvedla jakoukoliv vadu, která by měla mít již ve výroku o vině svůj původ. V jeho odůvodnění totiž toliko zdůraznila některé pro stěžovatele přítěžující skutečnosti a požadovala uložení přísnějšího trestu v rámci okresním soudem užitě trestní sazby. Nejde tedy o situaci, kdyby státní zástupce formálně napadl jen výrok o trestu, avšak jím tvrzené vady měly svoji příčinu již ve vadném výroku o vině, nýbrž o stav, kdy nejen do svého označení a petitu, ale i co do původu vytčených vad, byl zpochybněn výhradně jen výrok o trestu. Ustanovení § 254 odst. 2 trestního řádu umožňující odvolacímu soudu přezkoumat za určitých podmínek i výroky nenapadené podaným odvoláním tak ve věci nebylo možno aplikovat, neboť všechny předpoklady pro takový postup nebyly naplněny, konkrétně pak ze strany odvolatele nedošlo k vytknutí vady, která by v předmětném nenapadeném výroku měla svoji příčinu.

35. Výrok o vině obžalovaného trestným činem, který nebyl napaden podaným odvoláním ani výslovně, ale ani nepřímou vytknutím vady mající v tomto výroku o vině svůj původ, není možno podle právní úpravy v § 254 odst. 2 trestního řádu v řízení u odvolacího

soudu přezkoumat a změnit. Odvolání požadující pouze změnu (zprísňení) výše uloženého trestu s argumentem, že měly být lépe uváženy zjištěné přitěžující a polehčující okolnosti, nelze považovat za vytknutí vady mající původ ve výroku o vině. Jestliže tak soud přesto ve stěžovatelově věci výrok o vině přezkoumal a zprísnil, šlo o postup odporující zákonu a tím i vymykající se rámci řádného procesu, tedy porušující jeho ústavně zaručené právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 Listiny.

36. V judikátu sp. zn. 5 Tdo 462/2013, na který poukázalo krajské státní zastupitelství, Nejvyšší soud v první řadě zdůraznil, že odvolací soud je zásadně vázán v přezkumné činnosti tím, který výrok rozsudku odvolatel napadl a jaké vady v jeho rámci vytýká. Dále pak vyložil, že *„přesah přezkumné povinnosti odvolacího soudu dle 254 odst. 2 trestního řádu je podmíněn vztahem původu (příčiny) a projevu zjištěné vady nenapadeného výroku rozsudku, jestliže důvodně vytknutá vada napadeného výroku má původ v jiném než napadeném výroku rozsudku. Oba výroky musí na sebe navazovat, a proto z toho vyplývá, že nestačí zjištění vady v jiném nenapadeném výroku rozsudku bez toho, že by zároveň byla dána uvedená návaznost na výrok napadený odvoláním, tedy že by důvodně vytknutá vada jednoho výroku měla původ v jiném nenapadeném výroku. Přitom musí jít o takové výroky, které je tentýž odvolatel oprávněn napadnout svým odvoláním“*. Dle Nejvyššího soudu *„odvolací soud se zabývá dalším výrokem, který není odvoláním napaden, jen v případě, že v takto přezkoumávaném výroku skutečně zjistí vytykanou vadu, jež má původ v jiném výroku, než který byl napaden odvoláním. Bylo by vybočením z principu vázanosti soudu obsahem podaného odvolání, kdyby odvolací soud přezkoumával navazující (nenapadený) výrok rozsudku přímo bez dalšího a zjišťoval existenci případných vad tohoto výroku či předcházejícího řízení, a to bez souvislosti s napadeným výrokem. Podmínkou přezkoumání nenapadeného výroku je právě vada zjištěná ve výroku napadeném, která spojuje svým původem oba výroky.“* Konkrétněji pak Nejvyšší soud uvedl, že *„výrok o trestu sice obecně vždy navazuje na výrok o vině, neboť podle § 39 odst. 1 tr. zákoníku soud při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlídně zejména k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy (srov. i § 125 odst. 1 věta třetí tr. ř.). Takováto obecná souvislost však k naplnění podmínek ustanovení § 254 odst. 2 tr. ř. nestačí, neboť jak již bylo shora uvedeno, odvolací soud se zabývá dalším výrokem, který není odvoláním napaden, jen v případě, že v takto přezkoumávaném výroku skutečně zjistí vytykanou vadu, jež má původ v jiném výroku, než který byl napaden odvoláním.“* Nejvyšší soud proto v tehdy posuzované věci uzavřel, že *„neshledává mezi výrokem o vině a výrokem o trestu takový vztah, že by vady výroku o trestu zjištěné odvolacím soudem, které se pak projevíly v jeho novém rozhodnutí o trestu u obviněného (...), měly svůj původ ve výroku o vině“*, a tehdejší zprísňení výroku o vině odvolacím soudem shledal nepřipustným a podanému dovolání v těchto směrech přisvědčil a vyhověl. Vzhledem k takovému obsahu usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 462/2013 není zřejmé, proč na něj krajské státní zastupitelství ve svém vyjádření k ústavní stížnosti poukazuje, neboť Ústavní soud má za to, že tehdejší závěry Nejvyššího soudu naopak svědčí ve prospěch důvodnosti nynější ústavní stížnosti. Možno dodat, že uvedené usnesení bylo kolegiem Nejvyššího soudu schváleno k publikaci a vydáno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod číslem Rt 32/2014.

37. Závěrem Ústavní soud považuje za vhodné zvláště zdůraznit, že nutnost zrušení ústavní stížností napadených rozhodnutí shledal v situaci, kdy z obsahu odvolání okresního státního zastupitelství není možno dovodit, že by jím měl být nějak zpochybněn výrok o vině, když v odvolání obsažená argumentace je zaměřena pouze na tu okolnost, že mělo být

více přihlédnuto k tomu, že stěžovatel byl již v minulosti, a to i krátce před spácháním nyní souzené trestné činnosti, soudně trestán citelnými tresty nepodmíněného odnětí svobody.

38. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 citovaného zákona ve znění zákona č. 404/2012 Sb.), vyhověl.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 1. srpna 2017

Jan Filip
předseda senátu

Právní věta:

Výrok o vině není možno v řízení u odvolacího soudu podle § 254 odst. 2 trestního řádu přezkoumat a změnit, nebyl-li napaden odvoláním přímo, popř. nepřímo, tj. vytknutím vad majících v tomto výroku svůj původ. Odvolání požadující pouze zpřísnění uloženého trestu, protože zjištěné přitěžující a polehčující okolnosti nebyly náležitě zváženy, nelze považovat za vytknutí vady mající původ ve výroku o vině. Zpřísnění výroku o vině na základě takového odvolání je postupem odporujícím čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.